

KULTURKRÓNKA

A MONTESSORI MÓDSZER

Nemrég zajlott le Oxfordban az 5. nemzetközi Montessori kongresszus. A kongresszus alkalmából 14 különböző ország pedagógusai találkoztak. Következőkben a kiváló pedagógus módszerét mutatjuk be — a saját megfogalmazásában.

A kialakulás kora az élet legfontosabb időszaka. A rossz szellemi táplálkozás, a lelki intoxikáció lerombolja a jövő emberét ugyanúgy, mintahogy a fizikai rossztápláltság és intoxikáció lerombolja a testet.

A gyermek nevelése igen lényeges kérdés az emberiség jövőjét illetően. A múltban a gyermeket a társas élethez akarták idomítani s ezért mindenben a társas élet szabályainak törekedtek alávetni. A gyermek teremtő zsenijét az *utánszás* elve alá rendelték.

Ez a gyermek természetére történő társas élethez való idomítás egész sereg, a régi iskolai és családi nevelést illető hibára vezetett. Holott épp ellenkezőleg: a gyermeknek olyan környezetet kell teremtenünk, amelyben a felnőttek beavatkozása, tanítása és öröközése a minimumra szorítkozik. Minél tökéletesebb az ilyen környezet, annál kevésbé szükséges a felnőttek beavatkozása.

*

Korántsem a gyermek teljes magárahagyása a törekvésünk. A gyermek lelkét csak akkor tudjuk felszabadítani, ha szeretettel vesszük körül. Környezetét a legnagyobb körültekintéssel kell előkészítenünk. Új világot kell teremtenünk számára: a gyermek világát.

Alig bocsátjuk azokat a kicsiny, a gyermek által praktikusán felhasználható tárgyakat a rendelkezésükre, máris túlaradó tevékenykedéssel esnek azoknak. A gyermek cselekedeteit szemmel láthatóan olyan akaratérő váltja ki, amely könnyen érthető célból tettek végrehajtására törekszik. A gyermek mindig tudja, hogy mit akar s tudja irányítani is magát.

Ebben az életkorban a munka szüksége a gyermekben erősebb, mint az evés vágya. Igen: a falánk gyermek eltűnik s egy dolgozó lép a helyébe. Az izgó-mozgó, rendetlenkedő gyermek helyébe egy csendes, nyugodt gyermeket látunk.

Természetesen: ha a gyermeknek nem biztosítunk személyiségéhez idomuló külső környezetet, úgy nem is tudja felhasználni azt a jelentékeny erőt, amivel a természet felruházta. Felsőbbrendű funkciói csak az energikus és folytonos gyakorlat által tökéletesedhetnek.

A „Gyermekek Házában“, ahol módszeremet alkalmazták, az osztályok viaszosvászonnal bevont könnyű butorokkal vannak ellátva: a viaszosvásznon u. i. könnyen észrevehető az ügyetlenség következtében keletkezett foltok s a gyermek könnyen eltávolíthatja azokat vízzel és szappannal. A butorok nemcsak azért könnyűek, hogy a gyermek jobban megválaszthassa munkájához a megfelelő helyet, hanem hogy a tologatások zaja nyilvánvalóvá tegye előtte cselekedete tökéletlenségét s mozdulata ellenőrzésére készítse.

A törékeny üveg vagy porcellán tárgyak viszont a gyermek előtt ügyetlensége következményeinek a megvilágítására hivatottak. A gyer-

mekre egy-egy eltört tárgy nagyon kellemetlenül hat és sokkal inkább inti vigyázatra, mint bármely szemrehányás.

Az ilyen szellemben berendezett környezet a legkisebb hibát sem engedi meg a hiba kijavítása nélkül. Így válik fölöslegessé a felnőttek beavatkozása. Különbösen is a gyermeket csak a környezet bája ösztökéli a cselekvésre és erőfeszítésre... Minden tárgy legyen vonzó; a butortörőlk tisztaszínűek, a seprőnyelek festettek, a kis kefék kedvesek, a szappanok rózsaszínűek és zöldek: minden szinte hívogassa a gyermeket.

Az az öröm, amit munkája végrehajtásával szerez magának célja minél tökéletesebb véghezvitelére ösztönzi. Oly lendülettel veti magát a munkára, ami kétségkívül belső szükségéből fakad. Ha pl. bicskát akar kifenni, addig köszörüli, míg teljesen elkopik. A gyermek cselekvései sorát mindig az az érzés határozza meg, hogy belső energiáit el *kell* használnia. Ilyenkor a belső ember cselekszik a külső szükségleteket túlhaladó hévvel.

Mikor három éves korában először sikerül neki cipőjét egyedül befűzni s begombolni ruháját, olyan derűs öröm árasztja el, aminek révén öntudatosává válik előtte saját értéke: ime, ő már független ember! Ekkor azután a legkevésbé sem hanyagolja el azokat, akik nála alacsonyabb fokon tartanak. Törődik, fáradozik kisebb testvére dolgaival; letörli annak asztalát s felmossa a padlót, ahova az elcsorgatta a levest...

*

Láttam egyszer egy kis gyermeket, amint melankólikusan ült egy tányér meleg leves előtt s nem akart semmiképpen sem a leveshez nyulni, mert megigérték, hogy ő terit, de az ígéretről megfélemedtek. Csalódottsága elhallgattatta testi szükségleteit; kis szíve sokkal nagyobb bajban volt, mint üres gyomra. A gyermeket mindig az elérendő cél ösztökéli. Valóságos torna ez, amelynek kiinduló pontja az intelligencia.

A tudósok is így összpontosítják magukat, ugyannyira, hogy a külső világtól teljesen elszakadnak. Ismerjük Archimedes történetét, aki mérési problémáján dolgozva elfelejtett menekülni az ellenség elől. Az ilyen koncentrációban a lélek visszahajlik önmagára. Ez a visszahajlás s nem a tudósok erudíciója eredményezi azokat a felfedezéseket, amelyek az egész társadalmat fejlesztik.

*

Az egyén csak az ilyen egyedülletben dolgozhat s ebben egy harmadik beavatkozásának semmi helye. Egy harmadik beavatkozása csak megakaszthat, rombolhat... Az egyedülletet, vagyis a koncentráció céljából történő külső elemektől való elkülönülést csak a lélek teremtheti meg s a környezet — a csend, a nyugalom és a rend következtében — csak közvetve befolyásolhatja.

A koncentrációban a belső élet előkészíti a külső élethez szükséges erőket. A koncentrációt a külső életben a rendes munka kétségtelenül megkönnyíti, ám az erőket csak a lélek intim gyakorlatai ujjtják meg.

Akik elvesztették a belső élet szükségének tudatát, olyan veszélyekkel teli uton járnak, mint az éhséget és fáradtságot megérezni nem tudó test.

Régen azt hitték s magam is azt gondoltam valamikor, hogy a kisgyermek képtelen összpontosítani figyelmét. De azóta igen sok igazi koncentrációban elmélyedt gyermeket láttam.

Láttam pl. egyszer egy négyéves kislányt, aki különböző nagvságu fahengereket illesztett be a hengereknek megfelelő dobozokba. Egész magatartása a legösszpontosítottabb figyelmet árulta el. Amikor minden hengert elhelyezett a dobozokba, kiöntötte s újból kezdte előlről. Már

negyvenedszer csinálta, amikor leültem a zongorához, hogy a társait énekeltessem. A kislány figyelemre sem méltatva, tovább folytatta munkáját, teljesen kikapcsolódva a külső világból. Csak nagy későn emelte fel a szemét s az álmaiból ébredő gyermek tekintetével mosolyodott el derűsen. A gyermekek így fedezik fel legjobb érzéseiket s ilyenkor mintha olyan út nyílna fel bennük, mely egyenesen a szívékből jön. Előfordul némelykor, hogy olyan édes hangon, mintha valami titkot akarnának ránk bizni, azt mondják: „Kisasszony, én jó vagyok...”

*

Az érzelmek kifejlődése, a fegyelem ebből a titokzatos forrásból tartozik fakadni. Az én munkám mindig — a kísérletekre támaszkodva — azoknak a tárgyaknak a kifürkészésében állt, amelyek alkalmasak ösztökélni a koncentrációt és annak a kitanulmányozásában, ami a környezetben elősegítheti a koncentráció létrejöttét.

Igy keletkezett a módszerem.

A nevelés kulcsa kétségtelenül az, hogy ezt a koncentrátsági állapotot felhasználja s a gyakorlatban ez állapot mechanikus ismétlését mindarra irányítsa, ami a kultúrával összefügg, (mint írás, olvasás, rajz, nyelvtan, számtan, mértan, nyelvek, stb.) s ezekre megtanítsa.

*

Minden pszichológus egyetért abban, hogy csak egy tökéletes tanulási módszer van: a mély érdeklődéssel párosított élénk és kitartó figyelem. A gyermek nevelésénél éppen ezt a benső erőt kell felhasználni. Am a figyelemnek ahhoz, hogy fokozódhassék, a növekvő előhaladás ösztönzése szükséges.

Elvben a gyermeket elsősorban az érzékelhető tárgyak érdeklik. Később jönnek azután az ábécé, a számolás, a szavak megtanulása, a nyelvtan, a rajz, stb.

Az új nevelő hivatását nagy gonddal tartozik tanulmányozni. A nevelő elősegítheti a gyermeket emelkedésében a tökéletesedés és kultúra felé, de ugyancsak a nevelő az, aki mindent megsemmisíthet.

A nevelő mondjon le régi jogairól s erős legyen benne a meggyőződés, hogy közvetlenül a nevelő semmire sem képes. Sem kulturát adni, sem figyelmet tartani. Hígyjen a gyermeki lélek belső erőiben.

Ma a nevelők tanácsot adnak, javítgatnak, beszélnek saját gyakorlatukról és ismereteikről, — pedig amíg nem lesznek alázatosak, addig nem érnek el semmit. Közvetett munkájuk azonban annál hatalmasabb. A nevelők hivatása: a környezet teremtése; a figyelem összpontosító tárgy beszerzése; a gyermekek bevezetése a gyakorlati életbe s a kereső gyermek megkülönböztetése attól, aki eltéved.

Mindig nyugodtan, mindig készen odafutni, ha hívják!... A nevelő tartozik feláldozni magát a gyermekek szeretet- és bizalom-szükségleteinek.

A fontos nem a különböző rendszerek megtanítása, hanem azoknak a szellemi vonásoknak a konzerválása, amikkel már bírnak, hogy azután minden erejükből azt adhassák a gyermeknek, amit adniuk kell.

Természetesen a gyermeknek kulturát is kell adni, hisz az intelligenciának működésre van szüksége a gyermek erkölcsi és szellemi erőinek megőrzése és kifejlesztése céljából.

A nevelő az új emberiség kialakításáért hoz áldozatot. Annak a lángnak a sorsától, melynek őrizése a nevelő hivatása, függ, hogy sikerül-e eloszlatni azt a sötétséget, ami az igazságot eltakarja s azt a hideget, mely legjobb erőinket bénítja.

(*María Montessori*)